

HALLGASSATOK TEOLÓGUSOK!

Carl SCHMITT: *Katolicizmus és politika*. Fordította: Kereszténység és Politika Kutatócsoport. Szent István Társulat, Budapest, 2023. 172 oldal, 2600 Ft

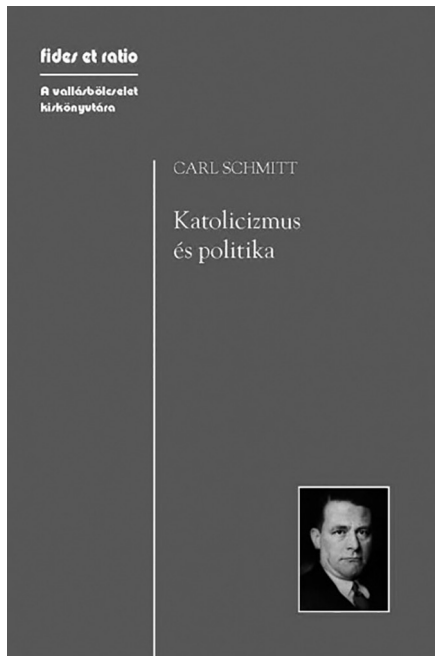
Carl Schmitt szívesen idézte Alberico Gentili szavait: „Hallgassatok teológusok a rátok nem tartozó ügyekben!” Néha csak a rövidebb latin formát választotta: *Silete theologi*, vagy egész egyszerűen csak annyit írt: *Silete!* – és máris tudta mindenki, hogy mire, illetve kikre gondol. Számunkra itt nem a teológusok és jogászok ősi ellentéte lesz érdekes, hanem az olyan kategóriák, mint a politikai teológia, a politikai hatalom és a jogi normativitás – tehát azok a kérdések, amelyek Schmitt gondolkodását a leginkább meghatározták: ki interpretálja az igazságot, ki hozza meg a döntést, s hol húzódik a normalitás határa? A teológusok és jogászok más-más szerepben vannak, amikor választ keresnek ezekre a kérdésekre, ezért a közöttük dúló vitákat is az eltérő szerepek felől érdemes megítélni.

Gentili mondását Schmitt a vallás által integrált társadalom és a modern államiság (a hobbesi *commonwealth*) közötti átmenetben érezte igazán érvényesnek. A teológusoknak az átmenetet követően azért kell hallgatniuk, mert már nem a *szent* fogja egybe társadalmunkat, egységét nem a vallás teremti meg, hanem a jog és a politikai hatalom. Schmitt számára ezt a szekularizációt fejezte ki a *silete*. Ha idézte, egy pillanat erejéig elfelejtette, hogy valójában a teológia és a technika közti nagyobb ívű átmenetben élünk; hátunk mögött a *res publica Christiana* és a szekuláris *commonwealth* is történelemmé halványul, s hamarosan olyan helyre érkezünk, ahol nem csak a teológusoknak kell hallgatniuk. Schmitt tudta, hogy a jog immanentizmusát előbb-utóbb a technológia immanentizmusa váltja fel, de a lelke mélyén ebbe sosem törődött bele. Ezért a jogot teremtő szuverén és a konstitutív hatalom több száz éves elméleteivel vigasztalta magát.

A *Silete!* már első hallásra is azt az érzést kelti, mintha valahol a közelben leraktak volna egy határkövet, mintha meghasították volna a lét szövetét. Az ilyen mondatok nyomában valóban csönd támad. Carl Schmitt a definíciók és a heteronómiák mestereként tudta, hogy a világi szuverenitáselméletek egy olyan határvonás nyomán jöttek létre, amely a teológia és a politika terrénumát különítette el. Az olyan, belügyi kockázatot jelentő elemeket, mint Jézus Krisztus a politika fogalmi keretein kívülre száműzték, és a teológiai viták helyébe olyan átfogó normalitást helyeztek, amely felölelte a jogilag formalizálható emberi viszonyok egész összességét. A vallás nem-transzcendens (immanens) elemei is ebben a normalitásban szívódtak fel. Az apokaliptikusok szűrét kitétték, a teológusokat csendre intették, Istenüket pedig az államiság szempontjából úgy közzömbösítették, hogy egy „exodusisten” (Ernst Bloch) archaikus-utópikus státuszába iktatva visszaküldték őt abba a pusztai homályba, ahonnan jött. „Rendnek kell lenni”, illetve valahol persze „transzcendenciának is lennie kell” – így tartották. Valahogy így sejlik fel tehát a politikai-teológiai határ, amelyet a régiók nem is határnak,

inkább küszöbnek tartottak. Ez a normalitás, az *immanens forma* határa. A jogászt a vonal „innenső” fele érdekli, a teológust a „túlsó”. De ki rajzolja meg a vonalat? Ki őrzi, és ki lépheti át? Bárki is legyen, nem lehet sem jogász, sem teológus – ő a szuverén.

Hallgassatok, hallgassatok! – ez a vonal csendje. Most, hogy a bennünk élő jogász és teológus is elnémult, végre nyugodtan elmerülhetünk az olvasásban. A szuverenitás elvéről és a politikai teológiáról szóló hazai gondolkodás a közelmúltban új forrással gazdagodott. Mezei Balázs és a Szent István Társulat jóvoltából

először olvasható magyarul Carl Schmitt *Római katolicizmus és politikai forma* (1923) című könyve, amely a már ismert *Politikai teológia* (1922) újonnan fordított szövegével együtt jelent meg egy kompakt zsebkönyv formájában. A két mű együttes kiadása szerencsés döntés, nemcsak Carl Schmitt szűkszavúsága és műveinek szokatlan tömörsége miatt, hanem azért is, mert ez a két könyv gondolatiságát tekintve szorosan összetartozik. Mindkét könyvben az ellenforradalmi hagyomány örököseként és ultramontán gondolkodóként ismerjük meg Schmittet. Nem a német-séggel kapcsolatos zord (északi, fausti, germán, titáni) sztereotípiák felől tekintünk rá gondolkodói arcélére, hanem munkásságának *latin* (*katholikosz*, római katolikus) vonásait vesszük szemügyre. A kötet legfőbb érdeme, hogy ezt lehetővé teszi.

A szerkesztői-kiadói koncepció erényei mellett sajnos bosszantó hibákról is számot kell adnunk. Olyan gondolkodók neve szerepel helytelenül a kötetben, mint Georges Sorel, Juan Donoso Cortés és Robert Hugh Benson. Milyen szerencsének köszönhetjük ezek után, hogy Hegel és Marx neve pontosan van leírva? Az ő esetükben külön ellenőrizték a név helyesírását? Nem tudjuk, milyen munkamegosztásban készült el a kiadvány, de forráskritikai érzékünk azt súgja, hogy a legtöbb ilyen hiba nem a kötetet fordító munkacsoport vagy a szerkesztő számlájára írható, hanem a kiadóéra, ugyanis a szerkesztői jegyzetekben számos lényegbevágó és helyes értelmezés szerepel olyan megfogalmazások kapcsán, amelyek a főszövegben hibásan szerepelnek. A névtelenségét megőrző fordító, illetve a korrektor szorgosan látogatta ugyan a német- és magyarórákat, de egészen biztosan hiányzott a filozófiáról és a latinról.

Feltűnő, hogy míg a kötet szerkesztője a jegyzetek tanúsága szerint olvas és ért latinul, addig a fordító, illetve a korrektor, nem. Csak ezzel magyarázható, hogy a közismert hobbesi mondat – *auctoritas, non veritas facit legem* – hibás írásmóddal szerepel; és hogy a formai hibákon túl a könyv legfontosabb fogalmai is szemantikai homályba vesznek. A fontosabbnak ítélt fogalmakat Schmitt műveiben és leveleiben is latinul írta le, a németet nagyjából alkalmatlannak tartotta a jogtudomány művelésére. Ezért is válik a kiadvány nagy kárára, hogy a fordító(k), illetve az utószó szerzője (Gájer László PhD, tanszékvezető, katolikus pap) több helyen is összetévesztik az egybeesés (*coincidencia*) és az összetettség (*complexio*) fogalmait. Az utószó ebből a tévedésből kiindulva egyenesen Nicolaus Cusanusnak tulajdonítja a *complexio oppositorum* (az ellentétek

összefonódása/összetettsége) fogalmát, miközben Cusanus ugyan több ehhez hasonló kifejezést is használt – így például *coincidencia oppositorum* (az ellentétek egybeeséséről) beszélt, sőt még az ellentétek szembenállását feloldó *oppositio oppositorum* metafizikai egységfogalmát is megalkotta –, de ebben az összefüggésben nem használta a *complexio oppositorum* szóösszetételt, ez ugyanis magának Schmittnek a leleménye. Mivel a létalanyiség és a személyi mivolt kérdései a katolikus teológiában finoman szólva nem mellékesek, a *coincidencia* és a *complexio* többszöri összetévesztése fölött nem hunyhatunk szemet.

Carl Schmitt nem véletlenül tért el Cusanus szóhasználatától. Egy pillanatra sem feledkezett meg a *nullum cum alio coincidat* elvéről, vagyis arról, hogy semmi sem esik egybe valami mással. Az ilyen problémákra különösen érzékeny volt, hiszen a *Politikai romantika* (1919) című művében megsemmisítő kritikában részesítette azokat a szerzőket, akik szerint minden ellentét és látszólagos ágencia csupán alkalmi ok (*causa occasionalis*), valójában nem kapcsolódik hozzájuk semmiféle autonómia, mivel mind egybeesnek egy autopoetikus alanyiségben, a romantikus „Én” személyében. Schmitt még kortársai szerint is túl szenvedélyesen bírálta azokat a szerzőket – kiváltképpen Adam Müllert –, akiket egy sajátosan felfogott „szubjektív okkaszionalizmussal” vádolt. Miért tévesztette volna össze a fogalmakat néhány évvel később, s miért írt volna le olyat, ami a *coincidencia* és a *complexio* közt semmilyen különbséget nem érzékeltető magyar fordításban szerepel? Mondanunk sem kell, hogy a német eredetiben nem szerepel sem a latin *coincidencia oppositorum*, sem annak bármilyen német megfelelője (például a *Zusammenfall der Gegensätze*). A magyar kiadás ilyen módon az egész schmitti gondoltmenet központi állítását és annak kulcsfogalmát teszi félreérthetővé.

Szemben azzal, amit a magyar fordítás sugall, a *complexio* felöleli, átkarolja, egybefonja és egymáshoz illeszti az ellentéteket – azokat nem felszámolja, hanem igenli. Éppen erről szól ez a könyv! Arról, amit a fordító és az utószó szerzője sem értett meg, jelesül, hogy az egyház nem *coincidencia oppositorum*, és nem *oppositio oppositorum*, hanem *complexio oppositorum*. Schmitt lényegi mondanivalója az, hogy a Római Katolikus Anyaszentegyház azért nem törli el és nem oldja fel a *politikai formákat*, mert az egyház egészében véve nem tisztán metafizikai, hanem egyúttal *metapolitikai* kategória is.

CZOPF ÁRON